

НА ИЗЛАСКУ ИЗ ЕУ, СКРЕНИТЕ ДЕСНО

Судећи по ономе што је речено у Европском парламенту поводом референдума о изласку Велике Британије из Европске уније (ЕУ), Брекситовцима то неће бити довољно него се кане бацити и на рушење Европске уније као пројекта. Сам тон и ток расправе у Европском парламенту говоре о стању духа у Европи, али и о томе у којој мјери је европска радикална десница успјела наметнути сву реторику у институцији која је била утврда демократских вриједности у Европи. Ликујући над судбином Велике Британије ван ЕУ, Најџел Фараж, вођа Странке за независност Велике Британије и члан Европског парламента је без имало поштовања према узусима једне такве институције, наслађивао се увредама које је годинама слао самој Европској унији, али и њеним представницима који су ту сједили током расправе. У свом говору их је оптужио да негирају чињеницу да је пројекат Европске уније осуђен на пропаст, те их подсетио да су му се смијали прије 17 година када им је рекао да је ту дошао да изведе Велику Британију из ЕУ.

Међутим, Најџел Фараж се не намјерава зауставити на побуђивању мржње у Великој Британији, ни на увредама према ЕУ, него јашући на крилима Бреџита планира рушити Европску унију као пројекат. Тема коју је Фараге нарочито потенцирао је 'независност' Велике Британије, за коју се, по њему, народ изборио кроз референдум. Тиме је он окарактерисао Европску унију као колонизаторску силу, која тлачи јадне Британце, првенствено, изгледа, Енглезе. При томе, невјероватна је брзина којом су испливале пођеле у британском друштву у року од пет дана, резултирајући стравичним повећањем броја расистички инспирисаних инцидената диљем земље, као и ускрснућем ликов са истетовираним свастикама на јавним сервисима, што је било незамисливо још прије седам дана. Тражећи одговоре на оно што изгледа није било очигледно једино британској влади, медији у тој земљи већ данима ламентирају над различитим анкетама које показују зашто је већи дио становништва гласао за излазак из ЕУ. Сада је већ јасно да је овакав исход референдума у Великој Британији у великој мјери мотивисан статусним, или чак класним пођелама унутар британског друштва. У међувремену се и велики број гласача предомислио и показао због такве одлуке, док су неки од њихових подстрекивача попут Борис Џонсон подвили реп, ваљда у страху од посљедица референдума, који је чак и њих саме изненадио.

Подршка коју је Најџел Фараж добио од Марине Ле Пен, вође француског Националног Фронта, можда и најистакнутије радикалне десничарске странке у Европи, показује до које мјере је Европски парламент подијељен, што би могло у врло кратком року водити и до озбиљнијих пођела унутар Европске уније. Заstraшујуће је било гледати озбиљне и искусне европске политичаре као што је Мартин Шулз, предсједавајући Европског парламента, како не успијева обуздати страсти које су се распламсавале пријетећи рушењем најозбиљнијег демократског пројекта у скорој историји.

Још је горе било гледати Жан-Клод Јункер, предсједника Европске комисије, како се спушта на ниво реторике коју је наметнула европска радикална десница, не одбранивши ни на који начин ни институцију коју представља, нити идеје које заступа. Жалосно је било гледати како је лице Британије у Европском парламенту барем привремено био Најџел Фараж, човјек који чак није могао добити довољну подршку бирача за улазак у парламент у властитој земљи на изборима прије мање од годину дана. Разочаравајуће је било одсуство одговора на питања која су се нагомилала након Брексита.

А одговори су оно најважније што ЕУ треба да пружи у овом тренутку. Бреџит је отворио мноштво питања, која је још увијек немогуће сагледати, и јасно је да је тешко одмах дати све одговоре. Али док европска бирократија смишља на који начин се носити са изазовима Брексита, европска радикална десница им већ спрема нова питања и нове изазове. Брексит је показао како је кратак пут од бирача препуштеног чарима популизма, до институције као што је Европски парламент, па и судбине европског пројекта.

Дух расизма, нетрпељивости, и мржње према другоме се већ неко вријеме шири Европом, али је било најмање за очекивати да се материјализује тако брзо и са таквим посљедицама баш у Великој Британији. Тако се у року од пет дана Брексит кроз расправу у јавности свео првенствено на питање имиграција. Након што је надуравање о Брекситу преселило у Брисел, водећи британски медији су свели сва незадовољства која раздиру ову земљу годинама на једно једино питање – питање слободе кретања унутар ЕУ. Међутим, чињеница да је и Дејвид Камерон након састанка са осталим лидерима земаља чланица ЕУ свео суштину Брексита на питање имиграција је само један у низу доказа у којој мјери је он слабо процијенио мотивације грађана, а поготово њихово лоше познавање Европске уније. Међутим, овакав исход референдума није резултат само лоше процјене актуелног премијера и његове владе, него и деценијског потцјењивања Европске уније у тој земљи.

Имајући у виду све правне и практичне аспекте изласка Британије из ЕУ, испоставља се да је можда и немогуће у року од двије године након активирања члана 50. Лисабонског уговора у потпуности распетљати све уговорне односе које чланство у ЕУ подразумејева. У том случају поштено би било, а и мудро у овом тренутку, упозорити шта излазак из ЕУ тачно значи и да ли је уопште могућ. Невјерица и шок која се јавила код неких британских гласача који су гласали за излазак из ЕУ доказује да су они били најмање вођени бригом за судбину своје земље унутар ЕУ, те да су били у великој мјери несвјесни посљедица за Британију, за ЕУ, па и глобално. У томе има и одговорности Европске уније, која је држећи се по страни у току пред-референдумске кампање пропустила прилику да дочара британским бирачима сву погубност њиховог избора. Брексит можда покаже и да је на нека од тих питања немогуће дати одговоре.

Одлазећи британски премијер Дејвид Камерон је већ најавио да лоптицу препушта свом наслједнику. Међутим, британски неписани Устав не дефинише тачно ко би требао донијети ту одлуку и да ли је одлука на референдуму довољна законска подлога за будућег премијера да самостално подузме кораке за покретање члана 50. Лисабонског уговора. Већ сама одгода формалне одлуке је куповање времена у току којег би се страсти могле смирити и расправа вратити у оквире разумних аргумената. Уколико институције у Вестминстеру пресуде да коначну одлуку о Брекситу треба да донесе парламент Велике Британије, то чак отвара могућност да Британија ипак остане у ЕУ.

У међувремену, ЕУ и њени представници могу помоћи тако што ће смирити страсти, показати зашто је важно и неопходно сачувати ЕУ као заједницу, сачувати дигнитет њених институција, и вратити расправу о ЕУ као пројекту на ниво заједничких вриједности, чиме ће се склонити са терена популизма на којем тренутно апсолутно доминира европска радикална десница.

О ВПИ БХ:

Вањскополитичка иницијатива БХ (ВПИ БХ; www.vpi.ba) је домаћа невладина и непрофитна организација, основана 2004. године у Сарајеву, посвећена промишљању међународних односа и еуро-атлантских интеграцијских процеса БиХ. Циљ ВПИ је, пружити помоћ државним институцијама при откривању слабости и промоцији вриједности присутних у тим процесима, ради повећавања ефикасности бх. Институција у испуњавању предстојећих обавеза.

Јуни, 2016.
